

ONDERZOEK IN OPDRACHT VAN
DEPARTEMENT ONDERWIJS EN VORMING

Samenvatting Haalbaarheidsstudie CultuurKompas

Diederik de Ceuster | Erik Schrooten | Hilde Adé
Chloë Mentens | Eline Cautreels | Tobias Frenssen

RESEARCH &
EXPERTISE

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

ONDERZOEK IN OPDRACHT VAN
DEPARTEMENT ONDERWIJS EN VORMING

Samenvatting Haalbaarheidsstudie CultuurKompas

Diederik de Ceuster
Erik Schrooten
Hilde Adé
Chloë Mentens
Eline Cautreels
Tobias Frenssen

Bestek nr. ASK/2023/07
17 / 06 / 2024

Samenvatting

Inleiding

Deze haalbaarheidsstudie is uitgevoerd door het expertise-centrum Art of Teaching van de hogeschool UCLL in opdracht van het Departement Onderwijs & Vorming. Deze studie betreft een exploratief vooronderzoek voor de mogelijke ontwikkeling van een tool voor oriëntatie en keuzebegeleiding in het dko: het CultuurKompas.

Deze studie onderzoekt de haalbaarheid om een instrument te ontwikkelen waarmee

- 1) de toeleiding van 6-7-jarigen naar het deeltijds kunstonderwijs vergroot kan worden;
- 2) het keuzeproces voor muziek, woordkunst-drama, dans, en/of beeldende en audiovisuele kunsten bevorderd kan worden na de eerste graad;
- 3) het keuzeproces voor een instrument (binnen het domein muziek) bij de start van de tweede graad bevorderd kan worden.

Kennisvragen

In deze studie wordt de haalbaarheid van het CultuurKompas onderzocht, waarbij als hoofdvraag gesteld wordt welke vorm(en) het CultuurKompas zou kunnen aannemen, rekening houdend met de diversiteit van de verschillende doelgroepen. Hierbij wordt ook onderzocht in hoeverre culturele interesses en motivatie, alsook fysieke en psychomotorische disposities, gemeten kunnen worden om het keuzeproces te ondersteunen, wie het CultuurKompas zou kunnen hanteren in de verschillende fasen en in welke setting de afname van de tool het best zou kunnen plaatsvinden, wat de mogelijke risico's en randvoorwaarden voor de ontwikkeling en implementatie van het CultuurKompas zijn en wat de pedagogische, inhoudelijke, organisatorische, technische en budgettaire aspecten zijn waarmee rekening gehouden moet worden om van het CultuurKompas een doeltreffend en gebruiksvriendelijk instrument te maken.

Methode

Voor dit onderzoek werd een praktijkgerichte, kwalitatieve methode gehanteerd, bestaande uit drie fasen. In de eerste fase werd een uitgebreide literatuurstudie uitgevoerd rondom het keuzeproces van de leerling en de huidige oriëntatiepraktijk in het deeltijds kunstonderwijs. In de tweede fase werden kwalitatieve data verzameld aan de hand van interviews van directeurs en leraren aan academies en scholen over de huidige praktijk, de noden en de kansen. In de laatste fase werden verschillende scenario's van het CultuurKompas afgetoetst bij verscheidene stakeholders door middel van klankbordgroepen.

Resultaten

Het huidige rapport biedt een analyse van de haalbaarheid van het CultuurKompas, met een focus op verschillende aspecten zoals de vorm, doelgroepen, en implementatie. Algemeen concluderen wij dat het CultuurKompas een veelbelovend instrument kan zijn voor het oriëntatieproces binnen het deeltijds kunstonderwijs (dko). Daarnaast benadrukt deze studie ook enkele uitdagingen, zoals het vinden van een evenwichtige presentatie van artistieke domeinen en het vermijden van een over-representatie van het domein muziek, het aanspreken van diverse doelgroepen en het streven naar een duurzame implementatie in samenwerking met het lager onderwijs.

De ontwikkeling van het CultuurKompas als een keuzetool, waarbij psychomotorische vaardigheden gemeten zouden worden en de leerling van een individueel advies wordt voorzien, is haalbaar noch wenselijk vanuit inhoudelijke en pedagogische overwegingen.

Over de breedte van deze studie hebben wij een duidelijke meerwaarde van een CultuurKompas bevonden. Vanuit de literatuurstudie kunnen wij concluderen dat het 'primen' van jonge kinderen via een juiste promotie een positief effect kan hebben op de diversiteit van keuzes en de algemene toeleiding. Een CultuurKompas biedt in die zin veel kansen voor een sterkere en meer zinvolle oriëntering; om leerlingen en hun ouders te helpen de juiste studierichting in het artistiek onderwijs te vinden. Zowel de geïnterviewde academies als basisscholen staan positief tegenover het algemene concept van het CultuurKompas, maar het draagvlak voor het implementeren van een CultuurKompas is wel hoger bij de respondenten uit het dko dan bij de respondenten uit het lager onderwijs. Dit mogelijk gebrek aan engagement binnen het lager onderwijs wordt in dit rapport benoemd als een mogelijk risico voor de realisatie van een CultuurKompas. In geen enkel interview werden echter risico's benoemd die de implementatie van een CultuurKompas *volledig* zouden verhinderen. Er werden weliswaar (sterke) voorkeuren en aanbevelingen uitgesproken, maar iedere deelnemer gaf aan hoe dan ook een meerwaarde te zien in de ontwikkeling van dit instrument.

Als antwoord op de vraag welke vorm(en) een CultuurKompas zou kunnen aannemen zijn vijf scenario's beschreven met ieder een eigen focus: 1) Een focus op de leerling met strategie die moet verleiden tot doen, 2) Een focus op het informeren en betrekken van de ouders en leerkrachten in het lager onderwijs, 3) een focus op de dromen en motivatie van kinderen, vertrekkende vanuit verwonderingsdidactiek en positieve psychologie, 4) een focus op de presentatie van de verschillende keuzemogelijkheden, en 5) een gebalanceerde focus op het ecosysteem van de verschillende actoren die het keuzeproces beïnvloeden. Ieder scenario is opgebouwd uit verschillende elementen uit een selectie van 11

verschillende bouwstenen, zowel digitaal (bijvoorbeeld digitale toonmomenten die getoond kunnen worden op een digitaal platform/website) als beleidsmatig, zoals een meer structurele organisatie van de samenwerking tussen basisscholen en academies. Alle scenario's en bouwstenen passen binnen het beleidskader van het huidige decreet betreffende het deeltijds kunstonderwijs. Er is geen nood aan nieuwe regelgeving.

De overige kennisvragen kunnen gezien worden als deelvragen voor het verder in detail beantwoorden van de hoofdvraag. Kennisvraag 2 heeft betrekking tot het domein muziek en vraagt of het ook haalbaar is, en zo ja tot op welk niveau, om aan het CultuurKompas een verdiepende fase toe te voegen waarin ingezoomd wordt op de keuze voor een instrument. De studie geeft aan dat een dergelijke verdieping mogelijk en haalbaar is, maar dat het draagvlak binnen academies een mogelijk risico vormt, waarbij er een noodzaak wordt uitgesproken om fysieke ervaringen binnen het keuzeproces voor een muziekinstrument te behouden. Tevens is er een risico dat een verdiepende fase het evenwicht in de presentatie van de verschillende domeinen zou kunnen verstoren.

Kennisvraag 3 luidt 'Welke tools kunnen ingezet worden om culturele interesses, plezier en motivatie te meten?' Het meten van culturele interesses en motivatie via een keuzetool stuit op weerstand binnen de academies, omdat interesse, plezier en motivatie eerder opgewekt dan gemeten zou moeten worden.

Kennisvraag 4 is vergelijkbaar met kennisvraag 3, maar gaat na welke tools ingezet kunnen worden voor het meten van fysieke en psychomotorische disposities. Het meten van fysieke en psychomotorische disposities is niet haalbaar en stuit bovendien op grote weerstand in de academies.

Kennisvraag 5 onderzoekt wie het CultuurKompas zou kunnen hanteren. Deze vraag komt uitgebreid aan bod binnen de uitgewerkte scenario's. De algemene conclusie luidt hier dat het CultuurKompas voor verschillende doelgroepen ontwikkeld kan worden en dat de voorkeur uitgaat naar een instrument dat niet enkel bestaat uit een digitale uitvoering.

Kennisvragen 6 en 7 hebben betrekking tot de risico's, randvoorwaarden en aspecten waarmee rekening gehouden moet worden om van het CultuurKompas een doeltreffend en gebruiksvriendelijk instrument te maken. Verschillende aspecten zoals pedagogische, inhoudelijke, organisatorische, technische en budgettaire aspecten moeten worden overwogen bij de ontwikkeling en implementatie van het CultuurKompas. Deze zijn per bouwsteen benoemd.

Ten slotte geven kennisvragen 8 en 9 inzicht in het keuzeproces van de leerling, dat gestuurd wordt door een samenspel van actoren, waarbij het CultuurKompas kan faciliteren door verwondering te stimuleren.

Aanbevelingen

Het rapport benadrukt de behoefte aan een overkoepelend oriënteringsinstrument, maar het onderzoek toont aan dat een gerichte keuzetool op basis van fysieke en psychomotorische disposities haalbaar, noch wenselijk is. Daarbij wordt dus geadviseerd om geen keuzetools voor fysieke en psychomotorische disposities te integreren in het CultuurKompas.

De spanning tussen generieke en lokale materialen wordt aangekaart, waarbij de eigenheid van academies als kracht wordt gezien. Wij bevelen aan om in het CultuurKompas een digitaal luik en een fysiek luik te voorzien, waarbij het digitale luik generiek materiaal bevat, en het fysieke luik inzet op de lokale initiatieven. Het CultuurKompas moet interesse en motivatie oproepen met aandacht voor grafische vormgeving en expertise uit de sector. Daarnaast wordt aanbevolen om vervolgonderzoek in te richten om de verbinding met de praktijk te waarborgen en een breed draagvlak te verzekeren.